

Türk Dil Kurumu Yayınları

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ
ÇALIŞTAYI BİLDİRİLERİ

28-29 Nisan 2011

Yayıma hazırlayan
İ. Hakkı AKSOYAK

Ankara, 2014

METİNLERDEN KURALLARA: GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ DİVANI İLE ÖBÜR DİVANLARDA MAKTA DIŞINDA MAHLAS KULLANIMI

İ. Hakkı AKSOYAK*

Gelibolulu Mustafa Âlî, bir gazelinde mahlasını matla beytinde kullanır. Âlî'nin matla beytinde mahlasını kullandığı gazeli makta beytinde “bâkî” kelimesi geçtiğinden dolayı müstensihleri de yanıltarak *Bâkî Divanı*'nın neşirlerine de dâhil olmuştur¹. Gazelin tamamı şöyledir:

‘Ayn-ı ‘Âlî ol iki nergis-i câdûna fidâ
Ya zülâl-i lebüne yâ ruh-ı nîgûna fidâ

Elifî serv gibi bâg-ı mahabbetde bugün
Kadd-i mevzûnun ile ol iki bâzûna fidâ

Lâmı erbâb-ı gamun kadd-i dü-tâsı mânend
Zülf-i mergûbun ile kâkül-i hoş-bûna fidâ

Yâsı her lahza kemânun gibi pîçîde olup
Gamzen okları ile ol iki hindûna fidâ

Merdüm-i dîde gibi bâkî kılan noktaları
Ol iki yâ kaşun altındaki hindûna fidâ²

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. aksoyak@yahoo.com

1 Saadeddin Nüzhet Ergun, *Bâkî Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1935, s.110; Sabahattin Küçük, *Bâkî Divânı (Tenkitli Basım)*, Ankara 1994, s.110.

2 İ. Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âlî Divanı*, Sources of Oriental Languages and Studies,

Bâkî Divanı'nın her iki neşrine giren bu gazel Âlî'ye ait olmalıdır. Söz konusu gazel, *Bâkî Divanı* nüshalarından sadece İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 2889'da yer alıyor ki bu nüsha 1637 yılında istinsah edilmiştir. Aynı gazel, Âlî'nin ilk *Divanı*'nın nüshalarında bulunmaktadır. Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, (Millet Kütüphanesi) no: 271'deki bu nüsha 1567 yılında istinsah edilmiştir. İstinsah kaydından anlaşıldığına göre bu nüsha Âlî hayatta iken ve onun nüshasından yazılmıştır. Gazelin Âlî'ye ait olduğuna dair ikinci bir kanıt ise gazelde ilk dört beytin birinci dizelerinin ilk harfleri alt alta sıralandığında "âli" kelimesinin çıkıyor olmasıdır. Akrostiş de gazelin Âlî'ye ait olduğuna işaret etmektedir. Makta beytindeki "mim" ise Âlî'nin adına yani Mustafa'ya işaret olmalıdır. Ayrıca gazelin ilk beytinde Âlî mahlası geçiyor. Saadettin Nüzhet "âli"yi küçük; Sabahattin Küçük ise "Âlî" şeklinde büyük harf ile başlatmıştır. Her iki neşirde makta beytindeki "Bâkî" kelimesi büyük harf ile yazılmıştır. Divan edebiyatında şairler, mahlaslarını genellikle manzumelerinin son beyitlerine doğru kullanmaktadır. Öyleyse Âlî, niçin böyle bir uygulama yaptı? Bu uygulamaya katılan başka şairler de var mıdır?

Edebiyat bilgisi kitaplarında verilen bilgilere göre şair mahlasını ya maktada ya da hüsn-i maktada kullanır³. Mahlas kullanılmamış gazeller de var. Örneğin, Kadı Burhaneddin sayısı 1300'ü aşan gazellerinde mahlas kullanmamıştır⁴. Divan edebiyatı şairlerinin bütün şiirlerinde mahlaslarını kullanmaları genel bir kural olmakla beraber bunun Kadı Burhaneddin (ö. 1398) ve Kemal Paşazade'nin (ö. 1534) şiirlerinde gördüğümüz gibi istisnaları da vardır⁵. *Varka ve Gülşah* şairi Mustafa Çelebi de eserlerinde mahlas kullanmaz⁶. 14-15. yüzyıl mesnevilerinde mahlas kullanmama veya şairin hayatına dair ipucu vermeyecek nitelikte bir mahlasın seçildiği de olur. Örneğin, elimizde hacimli sayılabilecek bir mesnevisi olan ve hayatı hakkında tezkirelerde bilgi olmayan İslâmî mahlaslı şair de⁷ bulunmaktadır. Mahlas, bize şairin hayatına ulaşma yolunda rehberlik edemez konumdadır.

Teori kitaplarının yazımında genellikle belagat ve fesahat kitapları ölçü alınıyor. Bir diğer tarz da Haluk Bey'in getirdiği gibi, belagat kitaplarını göz ardı etmeden istatistiksel verilere başvurmak. Ancak henüz bütün metinler tekâmül etmediğinden mevcut metinler üzerinden görebildiklerimizi ve fark edebildiklerimizi gündeme getirmiş oluyoruz.

Harvard University, 2006.

3 Mahlas şairin takma adıdır. Kaynakların verdiği bilgiye göre divan edebiyatı nazım biçimlerinde genellikle belli beyitleri seçtiği vurgulanır. Gazelin son beytine makta (kesme yeri), maktadan bir önceki beyte de hüsn-i makta denir.

4 Cem Dilçin, *Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 2005, s. 107.

5 Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiyeye*, İstanbul 2007, s. 48.

6 Ayşe Yıldız, *Mustafa Çelebi, Varka ve Gülşah Mesnevisi*, Sources of Oriental Languages and Studies, Harvard University, 2000.

7 Hasan Yüksel-H. İbrahim Delice-İ. Hakkı Aksoyak, *Eski Anadolu Türkçesine İlişkin Bir Metin*, Sivas 1996.

Hâlbuki mahlas kullanımında da teori kitaplarında verilen bilgilerin dışında uygulamaların olduğu görülmektedir. Bu farklılıkları şu şekilde sıralayabiliriz:

A- Manzumenin Tamamında Mahlas Kullanma

Hâk-pây-ı hazret-i fahr-ı cihânım **Haşmetâ**

Tûtîyâ-yı nûr-ı çeşm-i ins ü cânım **Haşmetâ**

Arşâ nakş-endâz olan nal-i mübeccel bende çün

Mâlik-i tâc-ı cihân zîb-i şehânım **Haşmetâ**

Her dil-i tîre-nihâdı rûşen etmez pertevim

Kâleb-i rûh-âşînâya sırr-ı cânım **Haşmetâ**

Hidmet-i nal-i şeh-i kevneyn ile rifat bulup

Arş-gîr-i şöhret oldu nâm u şânım **Haşmetâ**

Ben nişân-ı nâvek-i sırr-ı sıfâtım zâhirâ

Menzil-i manâda ammâ bî-nişânım **Haşmetâ**

Kurta-i gûş-ı şefâat cevher-i nutkum benim

Dürc-i lü'lü'-i tahîyyatdır dehânım **Haşmetâ**⁸

Sânî'nin de mahlasını redif olarak kullandığı üç rubaisi vardır:

Bî-hûde cihânda gam yimesmen **Sânî**

Bir tinridin özgeni dimesmen **Sânî**

'İşkıda mini ta'ne urar-sin her dem

Sin ni nime-sin ki minimesmen **Sânî**⁹

8 Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak, *Haşmet Külliyatı*, Sivas 1994, s. 195.

9 Üzeyir Aslan, *Sânî ve Türkçe Divanı*, Konya 2009, s. 189.

Bu Rubâ'î Muhammedî atığa
 Dil-dâr gülistânı gabardın **Sânî**
 Bülbül gibi feryâd köterdin **Sânî**
 Yüz nâleResûlnün yüzidin kıldın
 Gül-bang-i Muhammedî çıkardın **Sânî**¹⁰

Dil-dârğa könlini satıptır **Sânî**
 Kullarığa özin ohşatıptır **Sânî**
 İç ü taşıda ol gül-i sad-bergirür
 Hâsıl kızıl altunga batıptır **Sânî**¹¹

B- Matlada Mahlas Kullanma

Anadolu sahasında matlada mahlas kullanan ilk şairlerden biri Ahmedî'dir:

Yâr **Ahmedî**ye sorsa ki bârî günâhı ne
 Pes ne cezâ dilese itse günâhına¹²

Ahmedî'den sonra da Çâkerî, bu uygulamayı iki gazelinde gerçekleştirmiştir:

Çâkerî âh itme âhun gönline kâr eylemez
 Âh kim sana terahhum ol cefâkâr eylemez¹³

Ten pîr oldı **Çâkerî** gönül cevân henûz
 Çün oldı dil dilünde hadîs-i beyân henûz¹⁴

Sânî, yedi gazelinin matlaında mahlasını kullanır:

Sânî it dik-sin Ubeydu'llâhHanın kaşıda

10 Aslan, *age.*, s. 191.

11 Aslan, *age.*, s. 197.

12 Ahmedî, *Divan*, (Haz.: Yaşar Akdoğan), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-128334/h/ahmedidivaniyasarakdogan.pdf>, s. 557.

13 HaticeAynur, *XV. Yüzyıl Şairlerinden Çâkerî*, İstanbul 2000, s. 142.

14 Aynur, *age.*, s. 146.

Bolmagundurâdemîhergiz sin anın kaşıda¹⁵

Sânî yene mecnûn kibi efsâne boluptur
Sözley-durur özi bile dîvâne boluptur¹⁶

Sânî dime ki yâr manamihribânimes
Bu kim rakîb birle yamandur yaman imes

Kildi iy **Sânî** yene ol dil-ber-i cânın sinin
Ölügintirküzdi âhırcân-ı cânânınsinin¹⁷

Sânî hayâl-i ol büt-i sâhib-cemâl kıl
Kimnin hayâli birle tüşüp-sin hayâl kıl¹⁸

Sorar-sin **Sânî** ahvâlin kim ayru tüşti şâhıdın
Nibolgay ol gedâ hâli ki kalgaypâdişâhıdın¹⁹

Sânî közige minkibihayrânniturup-sin
Kattâldur ol iy közüm anı nikörüp-sin²⁰

Anadolu sahasında matlada mahlas kullanmayı en çok tercih eden Lamiî'dir.

Lâmi'î sen kemâle irgürdün

Fenn-i nazm-ı kasâyid ü gazeli²¹

15 Aslan, *age.*, s. 7.

16 Aslan, *age.*, s. 30.

17 Aslan, *age.*, s. 85.

18 Aslan, *age.*, s. 91.

19 Aslan, *age.*, s. 111.

20 Aslan, *age.*, s. 114.

21 Hamit Bilen Burmaoğlu, *Bursalı Lâmi'î Çelebi Divanı'ndan Seçmeler*, Ankara 1989, s. 343.

Lâmi'î karaladı defterini hâli gibi
Yazdı yüz karasını nâme-i a' mâli gibi

Var ümîzüm ki kabûlünle ola hâtırı cem'
Sözleri gerçi perîşân durur ef'âli gibi (Kt. XXXI/1, 2)

Su'âl olundu ki iy **Lâmi'î** nedür ihsân
Belâgat ehli kaçan kim güzelleri ögeler

Didüm ki agzına bülbüllerinün ol güller
Okunsa sözleri her dem varak varak sögeler (Kt. XLIV/1, 2)

Sana yârî kılup bâri ta'âlâ
Dürişüp **Lâmi'î** yapdun furunı
Tamâm idüp felek-sân kubbesini
Sıdun şevketde kûh-ı Bîsütünı

'Aceb mi assa çarh üstine san'at
Ki bu sun'un Hudâdur reh-nümûnı

Boyadun süsen-âyîn göge dûdın
Nücûmun sürme-dâr oldu 'uyûnı

Tenûr-ı çarhun itdün cânını od
Okuyup odına âteş füsûnı

Meh ü mihr olsa tan mı kurs-ı nânı
Münevverdür sipihr-âyîn derûnı
Melekler bûy-ı nânı birle toydı

Nola olsa gıdâ-yı cân somunu

Öğitdi âsiyâb-ı çarh cânın
Hamîri olmağışün subhun unı

Ne zîbâ geldi hâtifden bu târîh
“Güzel yapıldı Ekmekçi furunu” (Kt. XXVIII)

Lâmiî, bir gazelinde ise kendisine hitap ederek başlar. Söyleyeceklerini doğrudan söylemek için bu yolu tercih eder.

- 1 **Lâmi'î** bâri seni hecv iden eclâf-ı diyâr
Ma'rifetden zerre denlü olayidi behre-dâr
- 2 Yog iken bir şahsa âzârun seni hecv eylemek
Söylenüz bu mezheb ü âyîn nice kâfirde var
- 3 Ol şîrârun hânümânın yakuban kül kılmaga
Yiridür yirden çekilse çarha âh-ı pür-şerâr
- 4 Yakdılar hıkd u hased nârına elhak sîneler
Ocagina koysa su tan mı bu çeşm-i seyl-bâr
- 5 Her nihâl-i lutf kim dikdi gönül bâgına cân
Hayf kim oldı ana endûh u mihnet berk u bâr
- 6 Her nefes dûdı isinden tîre-dildür şeb-sıfat
Devr içinde şem'-i rûşen uyarınlar mâhvâr
- 7 Her siyeh rûkende tab u celf olan olmaz 'aceb
İtse envâruma âubh u bûstânun dahl u kâr
- 8 Dostlar gayret yiridür dehri zulmet kapladı

Berk ururken mihr-i gerdûn-tâb u mâh-ı gül-‘izâr

- 9 Kanda gitdi ehl-i ihsân noldı erbâb-ı kerem
Şöyle olsun mı hüner ashâbı hâr u hâksâr²²

Bu uygulamanın farklı bir örneği olarak Âlî, birkaç manzumesinin matla beytinde mahlas kullanmaktadır:

Cân helâkündür gönül ya âşıkundur yâ kulun
Âlî-i şeydâ ise bî-bâk ü bî-pervâ kulun²³

Şehâ Âlî kulun serdâr-ı küttâb it riyâset vir
Buyur tigrâ-yı garrâ hidmetin yâhud riyâset vir²⁴

Anma Âlî var iken bâkîsini nazm ehlinün
Zü'l-fekâr-ı kıl ile yokdur ana benzer kılıç²⁵

Cân virürsin dil ü cân şemine pervânelige
Ne virürler di be ey Âlî bu dîvânelige²⁶

Hâk-i râh-ı ekâbir-i uzmâ
Yanî Âlî didükleri şeydâ²⁷

Âlî, bir kıtasının başında da mahlasını şöyle kullanır:
Serverâ Âlî gibi bir bende lâzımdur sana
Zâtunı tâ gün gibi âfâka meşhûr eyleye²⁸

22 Burmaoğlu, *age.*, s. 132.

23 Aksoyak, *age.*, C. II., s. 150.

24 Aksoyak, *age.*, C. II., s. 98.

25 Aksoyak, *age.*, C. III., s. 21.

26 Aksoyak, *age.*, C. II., s. 252.

27 Aksoyak, *age.*, C. I, s. 241.

28 Aksoyak, *age.*, C. III, s. 5.

Bir başka kıtasında da mahlası şöyle geçer:

Âlî benem ki sırr-ı Âlî bendedür

Kabzumda hâme-i dü zebân oldu Zü'l-fekâr²⁹

Muhibbî Divanı'nda da beş beyitlik gazelde bu uygulama görülüyor:

Yolına bir boyı servün gözüm yaşın revân itdüm

Giçersem cümle varumdan **Muhibbî** terk-i cân itdüm³⁰

C- Matla ve Maktada Olmak Üzere Bir Gazelde İki Mahlas Kullanma

Bu uygulamayı en çok tercih eden şair ise Sâni'dir. Başta verdiğimiz üç rubaisinin yanında divanındaki farklı nazım şekillerinde mahlasını matlada kullanır. Böylece o, bir denemeden çok bu konuyu sanatının bir parçası halinde görmektedir. Sâni bu konuda daha da ileri giderek dört gazelinin hem matla hem de makta beyti olmak üzere iki yerinde mahlasını kullanır:

Sâni yine mecnûn gibi efsâne boluptur

Sözley-durur özi bile divâne boluptur

Sâni ivini gam çirigi tüptüzitiptür

Heyhât ki ma'mûresi vîrâne boluptur³¹

Sâni hayâl-i ol büt-i sâhib-cemâl kıl

Kimnin hayâli birle tüşüp-sin hayâl kıl

İy yanı ay kirip közüm içre kemâl tut

Sâni-i 'ışk-bâznı sâhib-kemâl kıl³²

Sorar-sin **Sâni** ahvâlin kim ayru tüşti şahıdın

Nibolgay ol gedâ hâli ki kalgay pâdişâhıdın

29 Aksoyak, *age.*, C. III, s. 14.

30 Coşkun Ak, *Muhibbî Divanı*, Trabzon 2006, s. 528.

31 Arslan, *age.*, s. 68.

32 Aslan, *age.*, s. 91.

Yörüp ‘âlem ara tapmas penâhî özige **Sânî**
Könül dik tâkalıptur husrev-i ‘âlem-penâhıdın³³

Sânî közigemin kibi hayrân ni turup-sin
Kattâldur ol iy közüm anı ni körüp-sin

İy eşk yudun **Sânî**-i âşüfte yüzini
Yâ tilbe idi yüzige anın su urup-sin³⁴

Sânî bir gazelinde de makta beytinde mahlasını iki kez kullanır:
Sânî etfâl elgidin mecnûn boluptur iy perî
Sen alar dek **Sânî**-i mecnûnga katılman n’itey³⁵

Şibanî Han da Sâni gibi bir gazelinde iki mahlası kullanır.
Ay **Şibânî** Hak sanga boldı ezeldin âşinâ
Anun üçün huşk u ter mülkinde kıldı pâdişâ

İmdidin song himmetigni kayda barsang koymağıl
Ol Buhârâ Hâfızıdın ay **Şibanî** kol duâ³⁶

D- Hüsn-i Matlada Mahlas Kullanma

Bir başka gazelinde mahlasını ikinci beyitte kullanmayı tercih etmiştir.

Kemâl ü fazl ile bir yirde devlet-i dünyâ
Zihî inâyet-i Bârî saâdet-i uzmâ

Ulüvv-i himmet-i **Âlî** karîn-i hikmet olup
Oturdı sadr-ı hükûmetde oldı mîr-livâ³⁷

33 Aslan, *age.*, s. 111.

34 Aslan, *age.*, s. 114.

35 Aslan, *age.*, s. 150.

36 Yakup Karasoy, *Şiban Han Divanı*, Ankara 1998, s. 76.

37 Aksoyak, *age.*, C.II, s. 7.

Matlada mahlas kullanmanın örneklerini rübai, kıta ve gazelde görmüştük. 15 yüzyılda Cem, Firengistan kasidesine böyle başlar.

Câm-ı Cem nûş eyle ey Cem bu Freng-istândur
Her kulun başına yazılan gelür devrândur

Pâdşâhlık bundan özge olmaz ey şeh-zâde Cem
Hâtırun hoş eyle câm iç meclis-i cânândur³⁸

19. yy. Azerî şairlerinden Âciz ise bir kasidesinin ilk beytinde mahlasını kullanır.

Ey olan cân mülkine hükm-i hümâyûnı revân
Vey cihânda Âciz-i nâlâna yâr-ı mihribân³⁹

Bir gazelinde de mahlasını başta söyler:

Ey Âciz-i dil-beste vü bîçâreye server
Ferzend-i Zebîhullah hem-nâm-ı peygamber⁴⁰

Gelibolulu Mustafa Âlî ve taradığımız divanlarda belirlediğimiz örneklerden hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaştık.

1. Divan Edebiyatı şairleri mahlaslarını genellikle makta beytinde kullanmışlardır. Bunun yanı sıra bazı şairler mahlaslarını manzumelerinin farklı yerlerinde kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu seçimin sonucunda mahlasları buldukları yere dörde ayırabiliriz: **a-** manzumenin tamamında mahlas kullanma, **b-** matlada mahlas kullanma, **c-**matla ve maktada olmak üzere bir gazelde iki mahlas kullanma ve **d-** hüsn-i matlada mahlas kullanma.

2. Şeyhî, Ahmet Paşa, Necatî, Mesihî, Usulî, Bâkî, Fuzulî, Nevî, Hayalî, Yahya Nefî, Nedim ve Şeyh Gâlip gibi şairlerin hiçbiri mahlasları matlada kullanma yoluna gitmemiştir. Tanınmış Acem şairlerinden Hâfiz, Câmî, Örfî ve Şevket böyle bir denemede bulunmamışlar.

3. Çağatay sahasında Sânî ve Âciz'in divanlarında bu türde manzumeler

38 Halil Ersoylu, *Cem Sultan'ın Türkçe Divan'ı*, Ankara 1989, s. 32.

39 Nasır Soleimanzadeshekarab, *Âciz Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2011, s.176.

40 Soleimanzadeshekarab, *age.*, s. 215.

görülür. Bu şekilde mahlas kullanmanın ilk örneği *Sânî Divanı*'dır. Ön plana çıkmış şairlerin yanında Anadolu sahasının biraz daha az dikkati çeken Lamiî, Gelibolulu Mustafa Âlî gibi şairler bazı manzumelerinin matlalarında mahlas kullanmıştır.

4. Bu uygulama rubainin yanında kıta ve en çok da gazelde görülmektedir. Sadece bir örnekte *Âciz Divanı*'nda kasidede görülüyor.

5. Divan edebiyatı terimlerinin adı, içeriği, sınırları kesin olarak çizilmemiştir. Divan şiirini bütün yönleriyle tanımamız için kuralların metinler taranarak çıkarılması ve istatistiksel verilere dayanması gerekir. Böyle olduğu takdirde Eski Türk Edebiyatı bir bilim dalı olma yolunda hızla ilerleyecektir.

6. Gazelde matla beytinin şiir içinde kendine özgü önemi vardır. Kurgunun başladığı yerdir. Böyle bir başlangıçta mahlasın hemen gelmesi en azından öz güvenin ve dikkat çekmenin bir yoludur. Bilindiği gibi “ela ya eyyühessâkî edir ke’sen nâvilhâ” veya Arapça bir beyit ile başlamak da şairin dikkat çekme isteğinden biridir.

Sonuç olarak şiire doğrudan mahlas ile başlamak Âlî'nin kendine olan güveninin ve mağrurluğunun işaretlerinden biridir. Şair, manzumesinin ilk beytinde mahlas kullandıktan sonra son beyitte mahlasına yer vermemektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmedî, *Divan*, (Haz.: Yaşar Akdoğan), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1128334/h/ahmedidivaniyasarakdogan.pdf>.
- AK, Coşkun; *Muhibbî Divanı*, Trabzon 2006.
- AKSOYAK, İ. Hakkı; *Gelibolulu Mustafa Âlî Divanı*, Sources of Oriental Languages and Studies, Harvard University, 2006.
- ARSLAN, Mehmet- AKSOYAK, İ. Hakkı; *Haşmet Külliyyatı*, Sivas 1994.
- ASLAN, Üzeyir; *Sânî ve Türkçe Divanı*, Konya 2009.
- AYNUR, Hatice; *XV. Yüzyıl Şairlerinden Çâkerî*, İstanbul 2000.
- BURMAOĞLU, Hamit Bilen; *Bursalı Lâmi 'î Çelebi Divanı'ndan Seçmeler*, Ankara 1989.
- BURMAOĞLU, Hamit Bilen; *Lâmi 'î Çelebi Divanı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1983.
- DİLÇİN, Cem; *Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 2005.
- ERDOĞAN, Mustafa; *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitleli Metin-Dizin)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2008, C.1, s.16.
- ERGUN, Saadeddin Nüzhet; *Bâkî Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1935.
- İPEKTEN, Haluk; *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul 2008.
- KARASOY, Yakup; *Şiban Han Divanı*, Ankara 1998.
- KÜÇÜK, Sabahattin; *Bâkî Dîvânı (Tenkitli Basım)*, Ankara 1994.
- SARAÇ, Yekta; *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiyeye*, İstanbul 2007.
- SOLEİMANZADESHEKARAB, Nasır; *Âciz Divanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2011.
- ÜZGÖR, Tahir; *Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991, s. 280.
- YILDIZ, Ayşe; *Mustafa Çelebi, Varka ve Gülşah Mesnevisi*, Sources of Oriental Languages and Studies, Harvard University, 2000.
- YÜKSEL, Hasan-DELİCE, H. İbrahim-AKSOYAK, İ. Hakkı; *Eski Anadolu Türkçesine İlişkin Bir Metin*, Sivas 1996.